



Päihde- ja riippuvuustyön osaamisen ja yhteistyön kehittämistarpeet hyvinvointialueilla

Sote- ja sivistyspalveluissa toteutetun kyselyn tuloksia

Sisällys

Johdanto	1
Päihteitä käyttävän asiakkaan kohtaamiseen tarvitaan tukea	3
Mini-intervention käytön osaaminen vähäistä	4
Oikeus hoitoon ja asiakkaan mielipiteen huomioiminen nähtiin tärkeänä	6
Palveluketjuja ja palveluohjausta tulisi kehittää	7
Järjestöyhteistyön ja tiedon lisääminen apu- ja tukimuodoista jatkossa tärkeää ...	8
Yhteenveto	9

Julkaisija: A-klinikkasäätiö, Järjestölähtöisen päihdetyön kehittämistoiminta

Marraskuu 2023

Teksti: Senja Peltola ja Tiina Saarinen

Kannen kuva: Pexels

Taitto: Anna Makkonen

Lisätiedot: Tiina Saarinen, p. 050 5671173, tiina.saarinen@a-klinikkasaatio.fi

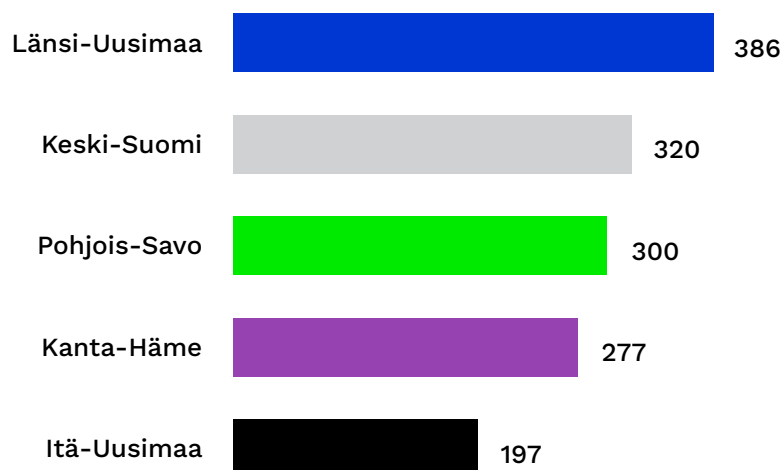
Johdanto

Päihde- ja riippuvuustyön osaaminen ja yhteistyö ovat keskeisiä elementtejä asiakaslähtöisten ja vaikuttavien päihde- ja riippuvuuspalveluiden kehittämisessä. Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa uudet palvelu- ja yhteistyörakenteet järjestöjen ja hyvinvointialueiden kanssa ovat tärkeitä kehittämiskohteita ennaltaehkäisevän työn sekä haittojen vähentämisen näkökulmasta.

Kansallisen päihde- ja riippuvuusstrategian painopisteinä ovat yhteistyön, tiedonkulun, asiantuntemuksen ja tietoperustan vahvistaminen. Lisäksi päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyvät kohtaamisen kokemukset vaikuttavat monin tavoin ihmisten ja heidän läheistensä elämään. Mielenterveysstrategian mukaan palveluiden tulee olla ihmisten tarpeiden mukaisia, yhteensovittettavia, jatkuvuutta tukevia sekä henkilöstön osaamista tulee lisätä erityisesti perusterveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa.

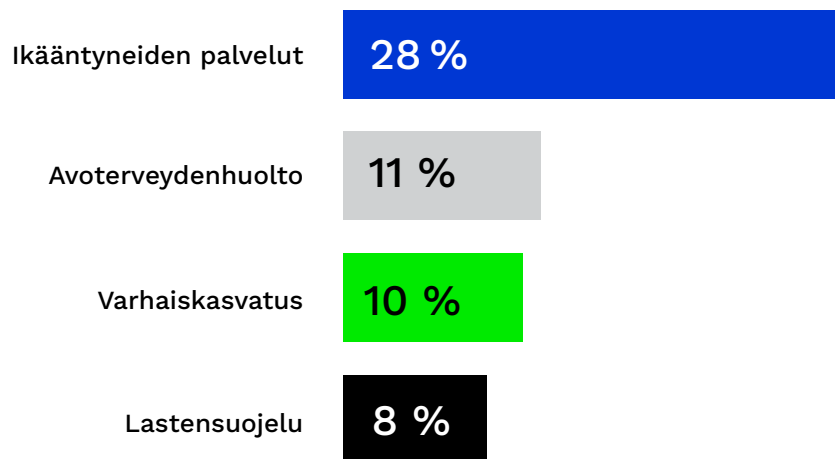
A-klinikkasäätiön Järjestölähtöisen päihdetyön kehittämistoiminnan toteuttamalla kyselyllä on selvitetty päihde- ja riippuvuustyön osaamisen ja yhteistyön keskeisiä kehittämistarpeita hyvinvointialueiden sote- ja sivistyspalveluiden työntekijöiden näkökulmasta. Kehittämistyö tukee järjestöjen yhteistyön vahvistamista hyvinvointialueiden kanssa, jotta kansalaisten osallistumismahdollisuudet ja järjestöjen toiminta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi huomioitaisiin mahdollisimman hyvin hyvinvointialueiden palvelurakenteissa.

Kyselyyn vastanneiden määrä alueittain



Kyselyä on toteutettu vuodesta 2020 lähtien viidellä hyvinvointialueella: Kanta-Hämeessä, Itä- ja Länsi-Uudellamaalla, Keski-Suomessa sekä Pohjois-Savossa. Kyselyllä selvitettiin sote- ja sivistyspalveluiden työntekijöiden päihde- ja riippuvuustyön osaamista, yhteistyötä ja niihin liittyviä kehittämistarpeita.

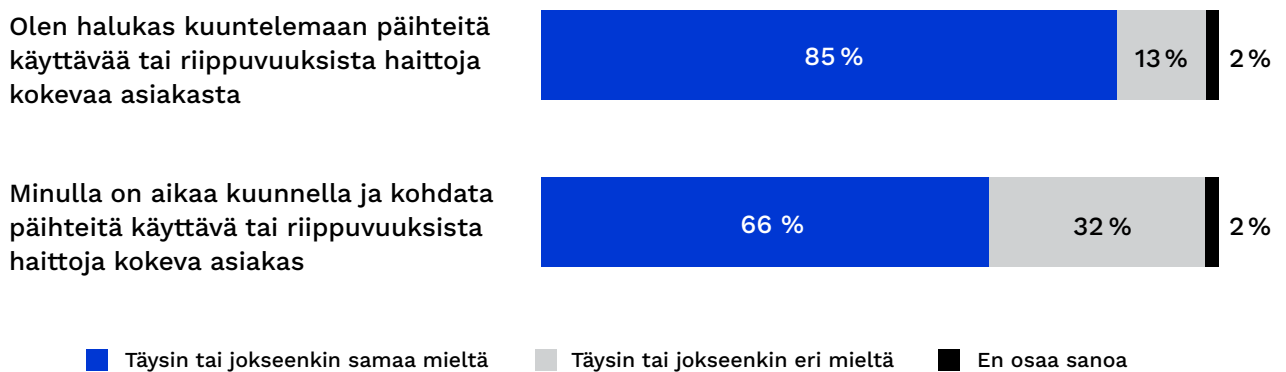
Suurimmat vastaajaryhmät



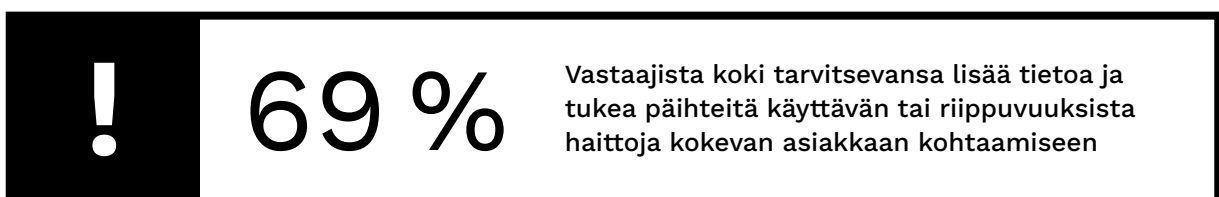
Kyselyihin on vastannut 1480 sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluiden työntekijää. Suurimpia vastaajaryhmiä olivat ikääntyneiden palvelut (28 %), avoterveydenhuolto (11 %), varhaiskasvatus (10 %) ja lastensuojelu (8 %).

Päihteitä käyttävän asiakkaan kohtaamiseen tarvitaan tukea

Sote- ja sivistyspalveluiden työntekijät kohtaavat työssään erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, joilla osalla on myös päihde- ja riippuvuusongelmia. 85 prosenttia kyselyyn vastanneista työntekijöistä oli halukas kuuntelemaan päihteitä käyttävää tai riippuvuudesta haittoja kokevaa asiakasta. Kuitenkin vajaa kolmannes vastaajista koki, ettei heillä ole aikaa kuunnella ja kohdata päihteitä käyttävää tai riippuvuudesta haittoja kokevaa asiakasta.



69 prosenttia vastaajista koki tarvitsevansa lisää tietoa ja tukea päihteitä käyttävän tai riippuvuudesta haittoja kokevan asiakkaan kohtaamiseen. Lisää tietoa kaivattiin erityisesti päihteiden käytön puheeksiotosta sekä alueen palveluista ja asiakkaan ohjaamisesta palveluihin.



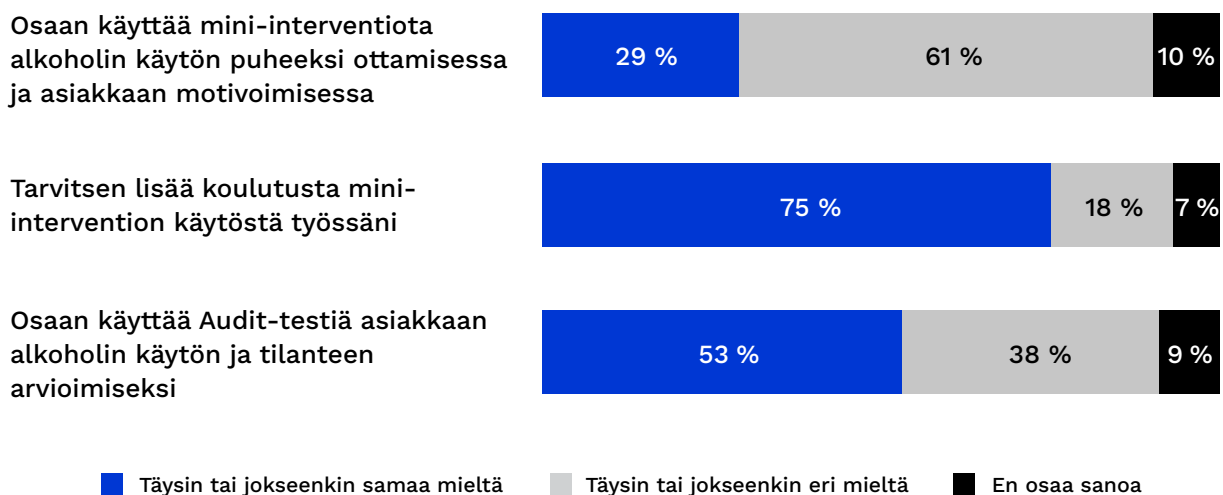
Minkälaista tietoa tai tukea toivoisit päihteitä käyttävän tai riippuvuudesta haittoja kokevan asiakkaan kohtaamiseen?

”Lisäohjausta kohtaamiseen sekä välineitä päihdeettömyyden tukemiseen. Tahoja, jonne ohjata asiakas.”

”Ajankohtaista tietoa päihteistä, varsinkin nuorten päihteilijöiden osalta, puheeksiotokoulutusta, mini-intervention käyttökoulutusta.”

Mini-intervention käytön osaaminen vähäistä

Keskeisenä osaamisen kehittämistarpeena kyselystä nousee esiin mini-intervention käyttö. Vain 29 prosenttia vastaajista kertoi osaavansa käyttää mini-interventiota alkoholin käytön puheeksi ottamisessa ja asiakkaan motivoimisessa. 75 prosenttia vastaajista kokikin tarvitsevansa lisää koulutusta mini-intervention käytöstä työssään. AUDIT-testin käytön osaaminen oli mini-interventiota vahvempaa, mutta kuitenkin vain reilu puolet kyselyn vastaajista kertoi osaavansa käyttää AUDIT-testiä asiakkaan alkoholin käytön arvioimisessa.



Päihteiden käytön puheeksioton osaaminen vaihteli riippuen puheeksiotettavasta aiheesta: vahvinta osaaminen oli alkoholinkäytön osalta (73 % koki osaavansa ottaa puheeksi runsaan alkoholinkäytön asiakkaan kanssa). Heikompaa osaaminen oli huumeiden sekä rauhoittavien tai muuten keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden kohdalla.

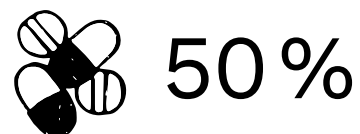
Osaan ottaa puheeksi asiakkaan:



Alkoholin käytön



Huumeiden käytön



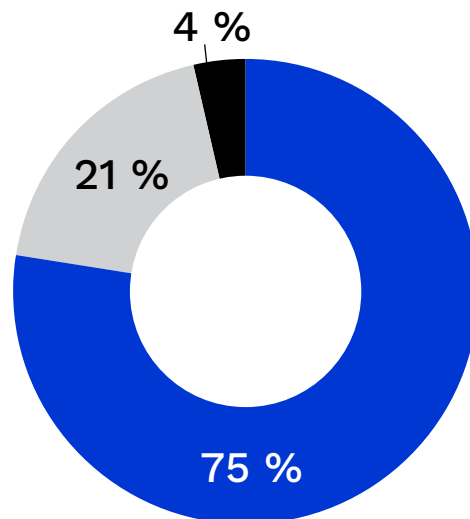
Rauhoittavien tai muuten keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden käytön

*Täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien vastaajien osuus.

Kyselyn avovastauksissa työntekijöiden oli mahdollista kertoa, mistä päihdetyön aiheesta he erityisesti kaipaisivat lisää koulutusta. Vastauksista nousi esiin tarve saada ajantasaista tietoa huumeista. Huumeet nousivat esiin myös kyselyn muissa kohdissa: 75 prosenttia vastaajista koki tarvitsevansa lisää tietoa huumeista ja niiden vaikutuksista.

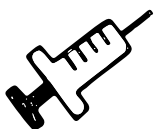
Tarvitsen lisää tietoa huumeista ja niiden vaikutuksista

- Täysin tai jokseenkin samaa mieltä
- Täysin tai jokseenkin eri mieltä
- En osaa sanoa



Avovastauksissa kaivattiin lisäksi lisää tietoa oman asiakasryhmän (esim. ikääntyneet, nuoret ja perheet) päihteiden käytöstä, heidän tukemisestaan sekä heille suunnatuista palveluista. Myös palveluohjauksesta, alueen päihdepalveluista ja kolmannen sektorin apu- ja tukimuodoista kaivattiin lisää tietoa.

Mistä päihdetyön aiheesta erityisesti kaipaaisit koulutusta?



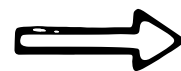
1.

Huumeet ja niiden vaikutukset



2.

Oman asiakasryhmän päihteidenkäyttö



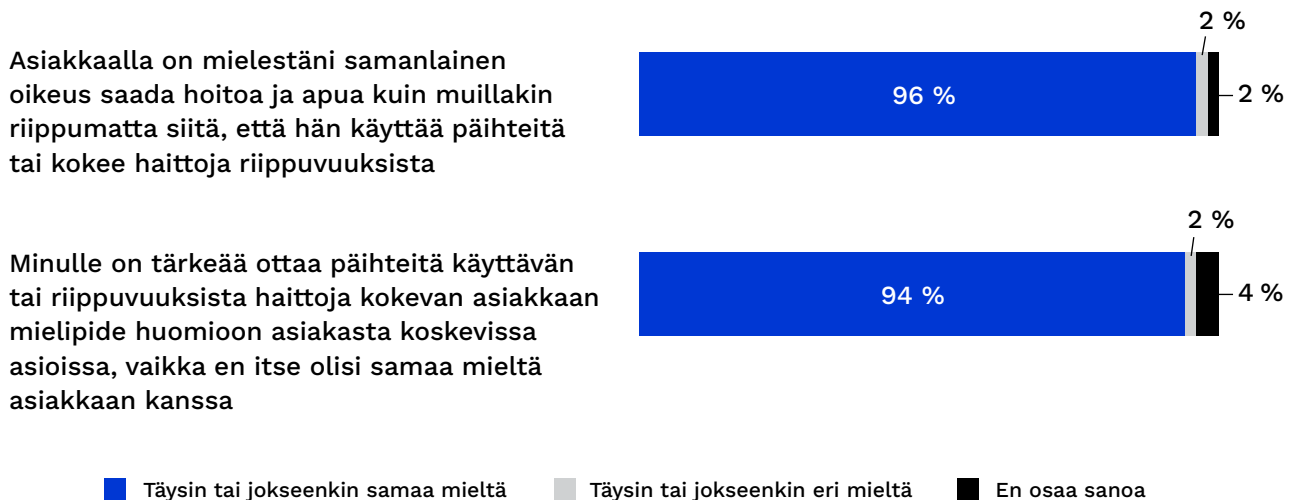
3.

Palveluohjaus

Oikeus hoitoon ja asiakkaan mielipiteen huomioiminen nähtiin tärkeänä

Kyselyn vastauksissa nousee esiin, että työntekijät suhtautuvat pääasiassa myönteisesti päihteitä käyttävään asiakkaaseen ja hänen oikeuksiinsa.

96 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että asiakkaalla on samanlainen oikeus saada hoitoa ja apua kuin muillakin riippumatta siitä, että hän käyttää päihteitä. Myös suurin osa (94 %) vastaajista koki, että hänelle on tärkeää ottaa päihteitä käyttävän tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan mielipide huomioon asiakasta koskevissa asioissa, vaikka ei olisi itse samaa mieltä asiakkaan kanssa.



Työntekijöillä oli enemmän onnistumisen kokemuksia kuin ikäviä kokemuksia päihteitä käyttävän tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan kohtaamisesta. Onnistumisen kokemuksina mainittiin mm. asiakkaan päihteiden käytön vähentäminen tai lopettaminen sekä avoin, rehellinen keskustelu:



Olemme onnistuneet puhumaan asioista ja ongelmista suoraan ja rehellisesti. Asiakas on saanut apua, esim. päässyt päihdehoitoon ja sitä kautta pystynyt raitistumaan tai saamaan elämänsä järjestykseen.

Onnistumisen kokemuksiksi raportoitiin myös tilanteet, joissa asiakas on ottanut avun vastaan tai sitoutunut hoitoon.

Palveluketjuja ja palveluohjausta tulisi kehittää

Vastaajista 62 prosenttia koki tietävänsä, minne ohjata päihteistä tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan, jos ei voi itse auttaa häntä. Kuitenkin 76 prosenttia vastaajista toivoi, että käytössä olisi nykyistä selkeämmät ohjeet siitä, miten ja minne voi ohjata päihteistä tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan.

Kyselyn perusteella sote- ja sivistyspalveluissa tulisikin lisätä tietoa päihde- ja riippuvuustyöstä: Vastaajista 81 prosenttia koki tarvitsevansa lisää tietoa siitä, minkälaisia palveluja eri toimijat tarjoavat päihteitä käyttäville tai riippuvuuksista haittoja kokeville asiakkaille.

Tiedän minne voin ohjata päihteitä käyttävän tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan, jos en voi itse auttaa häntä



Toivoisin, että minulla olisi nykyistä selkeämmät ohjeet siitä, miten ja minne voin ohjata päihteitä käyttävän tai riippuvuuksista haittoja kokevan asiakkaan jatkohoitoon tai tuen piiriin



■ Täysin tai jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin tai jokseenkin eri mieltä ■ En osaa sanoa

Kyselyn perusteella palveluohjauksen lisäksi myös palveluketjuja tulisi kehittää. 85 prosenttia vastaajista koki, että päihteistä ja riippuvuuksista haittoja kokevien asiakkaiden palveluketjun toimivuutta pitäisi kehittää ja 89 prosentin mielestä samanaikaisesti päihde- ja mielenterveysongelmissa apua tarvitsevien palvelu-ohjausta tulisi kehittää.

 85 %

Mielestä päihteistä ja riippuvuuksista haittoja kokevien asiakkaiden palveluketjujen toimivuutta pitäisi kehittää hoitoa ja tukea tarjoavien tahojen välillä*

 89 %

Mielestä samanaikaisesti päihde- ja mielenterveysongelmissa apua tarvitsevien asiakkaiden palvelu-ohjausta tulisi kehittää*

*Täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien vastaajien osuus

Järjestöyhteistyön ja tiedon lisääminen apu- ja tukimuodoista jatkossa tärkeää

Alle puolet kyselyyn vastanneista tiesi yhteistyötahoja, joiden kanssa voi tehdä yhteistyötä, jotta päihteitä käyttävä tai riippuvuuksista haittoja kokeva saisi parhaan mahdollisen avun. Erityisesti päihdealan järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö oli vähäistä: Vain 38 prosenttia vastaajista tunsi alueella toimivia päihdealan järjestöjä ja 13 prosenttia teki yhteistyötä niiden kanssa.

Tiedän yhteistyötahoja, joiden kanssa voin tehdä yhteistyötä, jotta päihteitä käyttävä tai riippuvuuksista haittoja kokeva asiakas saisi parhaan mahdollisen avun



Olen tietoinen alueellani toimivista päihdealan järjestöistä ja siitä, missä asioissa he voisivat auttaa asiakkaita, joilla on ongelmia päihteiden käytön tai riippuvuuksien kanssa



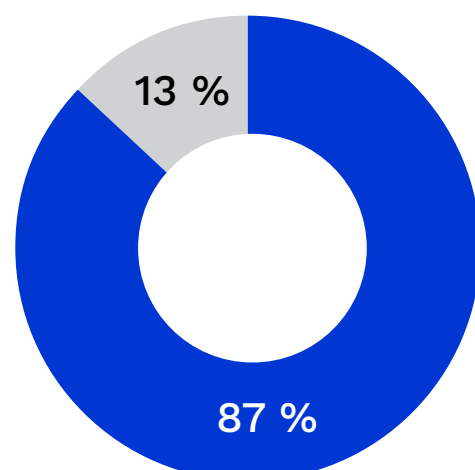
■ Täysin tai jokseenkin samaa mieltä ■ Täysin tai jokseenkin eri mieltä ■ En osaa sanoa

Kyselyllä kartoitettiin lisäksi yhteistyön toimivuutta. Suuri osa niistä vastaajista, jotka tekivät yhteistyötä, kertoivat yhteistyön sujuneen hyvin. Tyypillisempiä yhteistyökumppaneita olivat päihde- ja mielenterveyspalvelut, järjestöt ja sosiaalityö.

Moni vastaaja toi kuitenkin esiin, että nykyisellään yhteistyötä tehdään liian vähän. Muina yhteistyön haasteina nostettiin esiin päihdehoitoon pääsyn vaikeus sekä pitkät jonot palveluissa.

Teetkö yhteistyötä päihdealan järjestöjen kanssa?

■ En
■ Kyllä



Yhteistyöltä toivottiin erityisesti tietoa eri toimijoiden tarjoamista palveluista. Osa vastaajista kaipasi lisäksi tiiviimpää yhteistyötä, verkostoyhteistyötä ja tarvittaessa konsultointiapua päihdealan ammattilaiselta esimerkiksi puhelimitse tai chatin kautta.

Minkälaista yhteistyötä tai apua kaipaisit?



Yhteenveto

Viiden hyvinvointialueen sote- ja sivistyspalveluiden työntekijöille suunnattu kysely tuotti tietoa ja ehdotuksia työntekijöiden päihde- ja riippuvuustyön osaamisen sekä yhteistyön kehittämiseksi.

Osaamisen kehittämistarpeina nousi esiin erityisesti mini-intervention käyttö. Mini-interventio on todettu tutkimuksissa vaikuttavaksi keinoksi puuttua päihteiden käyttöön siinä vaiheessa, kun käyttö ei ole kehittynyt vielä riippuvuudeksi. Mini-interventio on erittäin keskeinen työkalu etenkin sote-palveluissa, mutta myös muiden alojen ammattilaisten käyttämänä se on hyödyllinen.

Kuitenkin kysely osoittaa, että huolimatta työntekijän toimipaikasta, mini-intervention käytön osaaminen oli todella vähäistä. Erityisesti sote-palveluissa tarvitaankin puheeksiottokoulutuksen lisäksi koulutusta, jossa huomioidaan mini-intervention käyttö. Lisäksi puheeksiottokoulutuksissa tulisi huomioida myös erot eri päihteiden välillä ja varmistaa, että myös vaikeammiksi koetut aiheet, kuten huumeiden käyttö ja lääkkeiden väärinkäyttö, osataan ottaa puheeksi. Palveluissa tulisi lisäksi varmistaa, että työntekijöillä on ajantasaista tietoa huumeista ja niiden vaikutuksista.

Yhteistyön kehittämistarpeina kyselyssä nousi esiin erityisesti yhteistyötahojen tunteminen sekä palveluohjauksen ja hoitopolkujen selkiyttäminen. Työntekijöillä tulisi olla tarvittavat tiedot hyvinvointialueen päihdepalveluista sekä kolmannen sektorin tarjoamista apu- ja tukimuodoista. Usein pelkkä eri toimijoiden ja heidän tarjoamiensa palveluiden tunteminen riittää, mutta tarvittaessa työntekijöiden tulisi tuntea ne tahot, keiden kanssa voi tehdä yhteistyötä asiakkaan auttamiseksi sekä kanavat, joista voi saada tietoa ja neuvontaa päihdealan ammattilaiselta.

Kysely osoittaa, että erityisesti päihde- ja riippuvuusalan järjestöjen tunnettuutta ja yhteistyötä julkisten palveluiden välillä on lisättävä. A-klinikasäätiön Järjestölähtöisen päihdetyön kehittämistoiminnassa on aloitettu työ tähän kehittämistarpeeseen vastaamiseksi yhteistyössä järjestöjen ja hyvinvointialueiden kanssa. Kehitämme toiminnassamme yhteistyötä ja asiakaslähtöisiä palvelupolkuja sekä päihde- ja riippuvuustyön osaamista järjestämällä sote- ja sivistyspalveluiden ammattilaisille ja järjestöille kehittämistyöryhmiä, päihde- ja riippuvuusalan järjestöt tutuiksi -webinaareja sekä linkittämällä järjestöjen toimintaan hyvinvointialueiden palvelupolkuihin. Kehittämistyö tukee järjestöjen yhteistyön vahvistamista hyvinvointialueiden kanssa, jotta kansalaisten osallistumismahdollisuudet ja järjestöjen toiminta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi huomioitaisiin mahdollisimman hyvin hyvinvointialueiden palvelurakenteissa.

A-klinikasäätiön Järjestölähtöisen päihdetyön kehittämistoiminnasta voit lukea lisää → [TÄÄLTÄ](#).

Osaamisen kehittämistarpeet:

- Mini-intervention osaamisen vahvistaminen
- Ajantasaista tietoa huumeista ja niiden vaikutuksista

Yhteistyön kehittämistarpeet:

- Hoitopolkujen ja palveluohjauksen selkiyttäminen
- Yhteistyötahojen tunteminen
- Järjestöyhteistyön kehittäminen